

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ТУРИЗМУ У ВНЗ

Постановка проблеми. Глобальні зміни у системі вищої освіти України та суспільні процеси, що відбулися в країні, нині вимагають нових підходів до здійснення професійної підготовки майбутнього фахівця.

Досвід багатьох високорозвинених країн свідчить, що одним із провідних чинників економічного успіху є професійна підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах, рівень освіти яких має забезпечити ринок праці кваліфікованими, конкурентноздатними фахівцями. Особливо це стосується вищих навчальних закладів, де готують майбутніх управлінців, а саме менеджерів туризму [1]. У сфері вищої освіти особливої актуальності набула проблема впровадження нових напрямів, змісту, форм та методів підготовки майбутніх спеціалістів до професійної діяльності [10]. Управління є тією сферою суспільної діяльності, яка об'єктивно спрямована на створення оптимальних умов для прояву та розвитку творчого потенціалу особистості. Формування професійної культури майбутнього менеджера туризму – це одна з головних складових професіоналізму, яка потребує значних зусиль, часу, використання спеціальної стратегії навчання і виховання [10].

Аналіз останніх досліджень. Науковцями досліджено різні аспекти проблем формування соціальної та професійної зрілості фахівця (І. Зязюн, О. Михайлов, М. Лебедик); умови формування професійної мотивації (І. Чернокозов, І. Федорченко); проблеми професійного самовдосконалення майбутнього фахівця (Л. Кондрашова, М. Сметанський, Н. Ничкало та ін.); акмеологія та підвищення якості освіти (А. Деркач, В. Бранський, С. Пожарський).

Разом з тим, у науковій літературі накопичено значний досвід формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму, а саме В. Юр'єв, Ю. Карягін, О. Любіцева, В. Стафейчук, Л. Устименко та ін.

Метою статті є аналіз проблеми формування професійної культури майбутнього менеджера з туризму, визначення змісту формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року згідно з вимогами УЄФА передбачає якісну та кількісну підготовку туристичної інфраструктури як однієї з трьох важливих складових після спортивної та транспортної. Відповідно в процесі підготовки до проведення Євро-2012 необхідно за короткий термін вирішити проблеми, пов'язані з незадовільним станом розвитку туристичної та готельної інфраструктури, нестачею готелів та інших закладів розміщення туристів, нагальною потребою у підготовці кваліфікованих кадрів, формуванням реєстру та мереж альтернативних закладів розміщення туристів. Окрім того, все це остаточно не вирішить проблем під назвою «Україна і Євро-2012», адже Україна ще дуже далека від європейських стандартів, а саме відповідно до них має відбутися дана подія [7, с. 35].

Сучасні демократичні перетворення у державі, процеси інтеграції до Європейського простору, зміни форм та методів навчання у вищих навчальних закладах України, а також реалізація випускниками своїх професійних навичок та вмінь на ринку праці зумовили значне підвищення вимог до рівня та якості професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму, а саме формування їхньої загальної професійної культури, яку вони мають розвивати на початкових етапах здобуття професійної освіти [4, с. 20]. Аналізуючи сучасну систему професійної туристичної освіти, ми спостерігаємо велику кількість фахових дисциплін таких як: туристичне країнознавство та краєзнавство, стратегія розвитку національного туризму, організація екскурсійного обслуговування, головною

метою яких є забезпечити професійними знаннями та навичками майбутніх спеціалістів. Проте, це не розв'язує проблеми працевлаштування студентів на сучасному ринку праці.

Об'єктивна реальність зумовлює суспільні очікування від професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму, результатом якої мають стати фахівці нової формації із чіткими світоглядними позиціями, знаннями методик і технологій ефективної діяльності, високим рівнем загальної і професійної культури.

За визначенням Всесвітньої ради з туризму й мандрівок (Брюссель) сучасний туризм у його економічному аспекті характеризується як найбільша індустрія світу (\$3,5 трл. оборотного капіталу у 2011р.) головний платник податку, найбільш динамічна галузь світової економіки [11]. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації кількість учасників міжнародного туризму у 2012 році перевищить 1 млрд. осіб. Статистичні дані свідчать про те, що сфера туризму буде постійно розвиватися, особливо у нашій країні [11].

Україна багата туристичними можливостями і наразі має статус туристично привабливого регіону. Наша країна являє собою унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток і має значні рекреаційні можливості, що сформувалися завдяки географічному положенню та історичному розвитку нашої держави. Важливою особливістю туристичного потенціалу нашої країни також є те, що Україна поєднує в собі красу степової та лісової природних зон, а також гірські пейзажі. Окремі її регіони є дуже привабливими для туристів, зокрема для іноземних [1]. Про це свідчить динаміка відвідування України іноземними туристами, кількість яких збільшувалась у 4 рази за останні 7 років. Більша частина в'їзних туристів припадає на певні регіони, а саме: АР Крим (29 %), Київ (25 %) та Одеська область (15 %) [12]. З огляду на це і виникає необхідність формування професійної культури майбутнього менеджера туризму саме у процесі здобуття освіти, [8, с. 30].

Кількість працівників туристських підприємств України становить близько 113,3 тис. чол., а з урахуванням інших галузей народного господарства (транспорт, торгівля, зв'язок тощо) туризм надає роботу 1,8 – 2 млн чол [12]. Розвиток туризму в Україні, як чинник формування економіки держави зумовлює необхідність створення галузевої системи підготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів, яка б виховувала фахівців, здатних в умовах конкуренції працювати індивідуально і продуктивно. У жодній галузі немає такої кількості працівників, які безпосередньо контактують з покупцями їх продукції, як у туризмі. Одночасно туризм є однією з найбільш працевдатних галузей виробництва. Середній показник зайнятості в туризмі становить 3 працівники на 10 туристів [4, с. 50].

Підготовка кадрів у туризмі традиційно була пов'язана лише з підвищенням кваліфікації працівників, що за відсутності базової освіти не вирішувало кадрової проблеми. Перший досвід щодо впровадження спеціалізації з туризму і започаткування професійної підготовки фахівців в Україні бере початок з 1972 року, коли у Києві були засновані Республіканські туристичні курси, на базі яких пізніше було створено Український інститут туризму (з 1996 року Інститут туризму Федерації професійних спілок України) [11]. На даний момент система туристичної освіти налічує вже більше 100 вищих навчальних закладів України [2, с.74]. Проте даній галузі потрібні не тільки практичні фахівці, а насамперед сформовані особистості з високою професійною культурою [5].

У процесі проведення контент-аналізу даємо визначення таким категоріям як «культура», «професійна культура». Слово «культура» (лат. cultura – землеробство, виховання, вшанування) увійшло в наукових обіг ще в античні часи та спочатку трактувалося як «обробка ґрунту, культивування» [3]. Вперше взаємозв'язок культури і особистості визначив давньогрецький філософ Цицерон, який трактував культуру як метод вдосконалення душі. З подальшим розвитком суспільства значення цього терміна розширювалося, воно охопило такі сфери як: виховання, освіта та релігія [2]. У ХХ

столітті вчені А. Кребер та К. Клакхон зробили спробу об'єднати досягнення культурологів і запропонували у своїй праці («англ. Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions», 1952) 180 дефініцій терміну «культура». У 1983 р. на XVII Всесвітньому конгресі в Торонто, присвяченому проблемі «Філософія й культура», сформульовано вже кілька сотень визначень цього поняття. За М. Данилевським, культура – це специфічна система цінностей, яка слабо контактує з іншими культурами, протидіючи проникненню в її «тіло» чужорідних елементів. М. Данилевський класифікував «систему типів» людства [3]. За М. Грушевським, культура базувалася на тезах самобутності і самостійності української культури. За І. Гонсаренком, культура визначається як сукупність практичних матеріальних і духовних надбань, сукупність яких відображає історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюється в результати професійної діяльності. Нині існують інші визначення категорій «культура», що набули вагомого наукового значення і характеризуються: сукупністю матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; сукупністю соціально-значимих ідей, цінностей, звичаїв; рівнем освіченості, вихованості людей та рівнем оволодіння ними певним родом діяльності; сферою духовного життя суспільства, що включає систему виховання, освіти, творчості [3; 7].

Категорія «культура» у сучасній науковій термінології набуває узусного використання, прийнято розглядати такі вузькокоонтентні культури як: культура поведінки, культура мовлення, економічна культура, професійна культура тощо.

У процесі нашого дослідження зупинимось детальніше на розкритті змісту категорії «професійна культура». Професійна культура діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною тощо. За визначенням Д. Разуменко, професійна культура – це частина загальної культури, рівень мистецтва професійної діяльності, який відображає досягнення наукової думки та практичного досвіду, повсякдення проявляється спеціалістом в інтересах морального здоров'я суспільства, середовища та соціального прогресу. Вона характеризується не тільки моральністю особистості, але й її емоційним проявом. Зокрема Е. Гусинський вважає, що шлях професійної культури вибудовується у відповідності до власної природи людини та культури суспільства [8]. Поняття «професійна культура» не є усталеним і потребує всебічного розгляду [9]. На теперішній день дане поняття має декілька визначень, її розуміють як: 1) систему соціальних якостей, що забезпечує рівень професійної діяльності та визначає її особистісний зміст; 2) процес розвитку цілісної особистості; 3) системну якість, вихідними елементами якої є знання, практичні вміння і навички особисті соціальні якості, які характеризують ставлення особистості до світу соціальних цінностей [3; 7]. Під професійною культурою розуміють сукупність умінь фахівця, його персональних та професійних якостей, саме ці два поняття ототожнюються в професійній діяльності, так як гідний фахівець має поєднувати в собі такі якості як: порядність, новаторство, високу культуру, творчість, продуктивність та якість праці, вміння спілкування та інші.

Узагальнюючи дані визначення, услід за Г. Поповою, ми погоджуємося з тим що професійна культура – комплекс знань, умінь, професійних та індивідуальних якостей фахівця у професійній діяльності. Сам процес формування професійної культури майбутнього спеціаліста є складним, динамічним і багатограним, кінцевий результат якого – сформованість професійної культури майбутнього менеджера туризму, як висококваліфікованого фахівця на ринку праці [8].

На даному етапі, створюючи нові спеціалізації, проводить підготовку фахівців у галузі туризму значна кількість вищих навчальних закладів, які мають чітко сформовані програми професійного навчання, які на жаль, не забезпечують створення педагогічних умов формування професійної культури майбутнього менеджера туризму.

У процесі нашого дослідження ми визначаємо професійну культуру майбутнього менеджера туризму як комплекс знань, умінь значущих якостей фахівця у професійній

діяльності.

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що на сучасному етапі існує нагальна потреба у підготовці нової генерації фахівців туристичної галузі, які б мали високий рівень сформованості професійної культури. Контент-аналіз категорій «культура» та «професійна культура» допоміг визначити професійну культуру майбутнього менеджера туризму, як педагогічні макроутворення, змістові елементи якого є гетерогенними за своєю сутністю та пов'язані єдиним дидактичним вектором розвитку.

Література:

1. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності. підручник / Під ред. доктора пед. наук, проф. Орлова В. Ф. – К.: Грамота, 2004. – 327 с.
2. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию /Отв. ред. и сост. П.В. Алексеев. – М.: «Школа-Пресс», 1995. – 448 с.
3. Кухарчук А.М., Лях В.В., Широкова А.Б. Человек и его профессия / А.М. Кухарчук, В.В. Лях, А.Б. Широкова. – Минск: Соврем. слово, 2006. – 544с.
4. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста/ Н.Б. Крылова. – М.: Высшая школа, 1990. – 142с.
5. Зеліско Л. Культура як складова професійної підготовки особистості // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2009. - №4. - С. 51-63 с.
6. Казьмерчук А.В. Аналіз категоріально-понятійного апарату з проблеми формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму в позааудиторній діяльності вищого навчального закладу.// Вісник Житомирського державного університету, - Житомир, 2010 - №54, 137-140с.
7. Кравчук Г.О. Аналіз досліджень готельної індустрії України в контексті Євро-2012.// Інноваційна економіка, - Хмельницький, 2011 - №27, 112-114 с.
8. Попова Г. Місце професійної культури в структурі загальної культури менеджера // Вища школа, 2011. - №4. - С. 29с.
9. Разуменко Д.О. Формування економічної культури майбутніх вчителів у фаховій підготовці: Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. - Харків, 2006 - 182 с.
10. Сенча І.А. Педагогічні умови формування дослідницької культури майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки: Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. - Одеса, 2008. – 192 с.
11. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери [Електронний ресурс]: наукове видання. - Львів: НАН України. - ІРД НАН України. - 1999. - 78 с.
12. Взаємодія туризму і краєзнавства: (підсумки цільового науково-методичного семінару «Дослідження та популяризація історико-культурної спадщини засобами туризму та екскурсій») [Електронний ресурс].

У статті проаналізовано проблему формування професійної культури майбутнього менеджера туризму у ВНЗ. Розкрито сутність поняття «професійна культура». Досліджуючи актуальність проблеми формування професійної культури майбутнього менеджера туризму у цій галузі.

Ключові слова: професійна культура, менеджер туризму, туристична освіта, вищий навчальний заклад.

В статье проанализировано проблему формирования профессиональной культуры будущего менеджера туризма в ВУЗ. Раскрыто сущность понятия «профессиональная культура». Исследовано актуальность проблемы формирования профессиональной культуры будущего менеджера туризма в этой отрасли.

Ключевые слова: профессиональная культура, менеджер туризма, туристическое образование, высшее учебное заведение.

In article the forming problem of professional culture of the future tourism manager in the Institute of higher education is analysed. The essence of the concept of «professional culture» is revealed.

The topicality of the problem of forming professional culture of the future tourism manager in this sphere is researched.

Keywords: the professional culture, the tourism manager, the tourism education, university.